The Vicinity of the Grinkiškis Church of the Visitation

In 2018, a field evaluation was conducted in the vicinity of Church of the Visitation at the intersection of Baisogalos and Tilto Streets in the town of Grinkiškis (Radviliškis District). A 5 x 2.5 m trench (a total of 15 m^2) was excavated at the site of discovered human remains (Fig. 1). In all, four burials made in the 18th–19th centuries were found in the excavated area (Figs. 2–3). The individuals lay on their backs with the legs extended. The position of the arms was not determined in every burial. The arms were placed on the pelvic or chest area. In every instance, the burial was SW–NE with the head to the SW. Isolated bones from disturbed burials were also found. The burials were recorded at a depth of 1.34–1.6 m at a distance of 20–50 cm from one another. Three layers of stone paving that had survived fragmentally were recorded in Trench 1 to a depth of 45–52 cm. A 30 cm thick dark earth cultural layer with finds that had formed during the 17th–19th centuries was identified in the trench. In all, 2 coins, 6 earthenware potsherds, 1 nail, and 3 glass shards from vessels were discovered.

Dovilas Petrulis

Panevėžio Viešpaties Prisikėlimo cerkvės stačiatikių kapinės

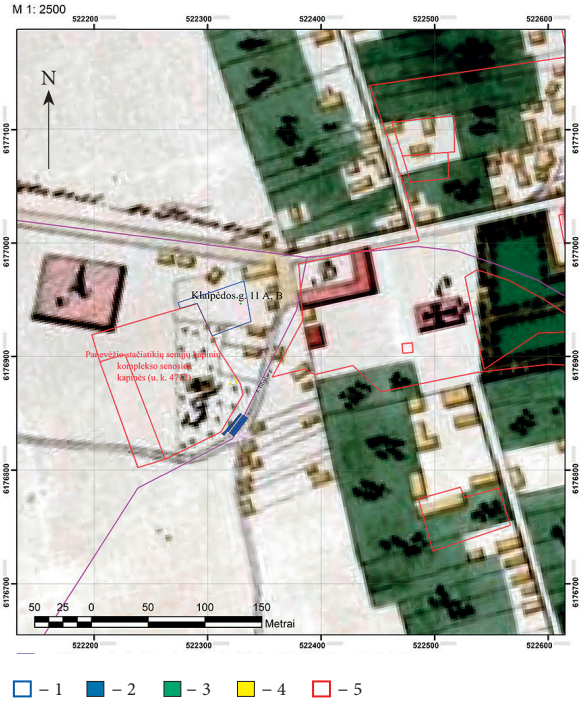
Panevėžio miesto senosios stačiatikių kapinės (UK 4712) įkurtos miesto V dalyje, šalia Klaipėdos ir Tilvyčio gatvių sankryžos, buvusioje pijorų vienuolių valdoje. Kapinės driekiasi ant kalvelės, jos apjuostos mūrine tvora. Kapinių centre pastatyta Viešpaties Prisikėlimo cerkvė. 1727 m. Vilniaus kapitulos kanauninkas Kristupas Bialozarovas ir Bernatonių seniūnas Kristupas Dombskis su žmona Konstancija Panevėžyje įkurdino pijorų vienuolius, jiems pastatė bažnyčią, sudarė sąlygas išlaikyti mokyklą. XVIII a. II pusėje į V nuo bažnyčios paskirtas plotas kapinėms (1 pav.). Iki XIX a. kapinės priklausė pijorams, o nuo XIX a. II pusės jos oficialiai perduotos stačiatikių jurisdikcijai. Plačiau kapinių istorija apžvelgta 2016 m. tyrimų informacijoje (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 243–248). Šiuo metu kapinėse nelaidojama. Jomis rūpinasi Panevėžio miesto stačiatikių bendruomenė (2 pav.).

Anksčiau Panevėžio senųjų stačiatikių kapinių aplinkoje archeologiniai tyrimai vykdyti 1996 (*KPC DF*, f. 39, a. 1, nr. 3164) ir 2013 m. (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 507). 2016 m. Panevėžio stačiatikių senųjų kapinių komplekso aplinkoje, J. Tilvyčio gatvėje buvo atlikti didžiausi pagal ištirtą plotą ir informatyvumą detalieji tyrimai. Ištirtos dvi perkasos, kurių bendras plotas – 157 m^2, apėmė Panevėžio miesto stačiatikių senųjų kapinių PR dalį. Abiejose perkasose rasti 55 griautiniai kapai. Didžioji dalis mirusiųjų buvo orientuoti PV–ŠR kryptimi, mirusiojo galvą orientuojant arčiau V krypties. Dalyje griautinių kapų rasta stačiatikiams būdingų įkapių: medalikėlis ir kryželiai, kabinami ant kaklo, drabužių aprangos detalių: segė, sagos ir kt. Rasta karsto detalių: vinių, apkaustų, rankena, vyrių. Kai kuriuose sluoksniuose rasta XVII–XX a. monetų, keramikos šukių, gyvulių kaulų. Remiantis rastomis religinio pobūdžio įkapėmis ir dirbiniais, galima teigti, kad tirtų kapinių dalyje buvo laidojama XVIII–XIX a. pabaigoje (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 243–248).

2018 m. gegužės–spalio mėnesiais šalia Panevėžio miesto stačiatikių senųjų kapinių ŠR dalies, Klaipėdos g. 11 A, B sklype, atlikti žvalgomieji ir detalieji tyrimai bei žvalgymai. Žvalgomųjų tyrimų metu buvo ištirtos dvi, o deta-

liųjų tyrimų – 10 perkasų su išpjovomis (bendras 568,65 m² dydžio plotas). Žvalgyta 1045 m² ploto teritorija (3 pav.).

Perkasa 1 (16,7 m²) pažymėta 5 m į ŠV nuo sklypo P ribos, ji lygiuota su kapinių ŠR riba. Po 5–8 cm velėna fiksuotas 45 cm storio šviesiai pilkos žemės su smėlio intarpais sluoksnis. Jame rasta XIX a. pabaigos – XX a. buitinės

1 pav. Panevėžio miesto V dalies 1840 m. planas su pažymėtomis stačiatikių kapinėmis ir kalėjimu: 1 – 2018 m. D. Petrulio tyrimai Klaipėdos g. 11A, 11B; 2 – 2016 m. D. Petrulio tyrimai Tilvyčio gatvėje; 3 – 2013 m. D. Petrulio tyrimai Klaipėdos g. 11; 4 – 1996 m. A. Petrulienės tyrimai Tilvyčio g. 6; 5 – Panevėžio stačiatikių senosios kapinės. D. Petrulio brėž.

Fig. 1. The 1840 plan of the W part of the city of Panevėžys with the Orthodox cemetery and prison marked: 1 – 2018 investigation by D. Petrulis at Klaipėdos St. 11A, 11B; 2 – 2016 investigation by D. Petrulis on Tilvyčio Street; 3 – 2013 investigation by D. Petrulis at Klaipėdos St. 11; 4 – 1996 investigation by A. Petrulienė at Tilvyčio St. 6; 5 – Panevėžys Orthodox Cemetery.

2 pav. Panevėžio stačiatikių senosios kapinės prie Viešpaties Prisikėlimo stačiatikių medinės cerkvės iš ŠV. D. Petrulio nuotr.

Fig. 2. Panevėžys Orthodox cemetery beside the wooden Orthodox Church of the Resurrection, as seen from the NW.

3 pav. 2018 m. tyrimų vietos planas: 1 – detalieji tyrimai (541,95 m²); 2 – žvalgomieji tyrimai (26,7 m²); 3 – žvalgymai (1045 m²); 4 – Klaipėdos g. 11A, 11B sklypo ribos. D. Petrulio brėž.

Fig. 3. Plan of the 2018 investigation site: 1 – excavated (541.95 m²); 2 – evaluated (26.7 m²); 3 – surveyed (1045 m²); 4 – boundaries of the plot at Klaipėdos St. 11A, 11B.

keramikos, fajanso šukių, plytų griuvenų. Perkasos centre 1,11–1,13 m gylyje atidengti ūkinių duobių kontūrai su XX a. buitinėmis atliekomis, šalia fiksuota lauko tualeto fekalijų duobė. 56–96 cm gylyje pasiekus smėlio sluoksnį, užfiksuoti 3 griautiniai palaidojimai ir 1 kaulų radimvietė. *Kape 1* mirusysis palaidotas aukštielninkas, orientuotas ŠR–PV kryptimi, galva orientuota į ŠR (65° kampu). Tai vienintelis atidengtas kapas, kuriame mirusiojo galva buvo orientuota į ŠR, o ne į PV ar V. Rankos sulenktos ir sunertos ties juosmeniu, kojos ištiestos. Karstas neišlikęs, be įkapių. *Kape 2* mirusysis palaidotas aukštielninkas, orientuotas ŠR–PV kryptimi, galva orientuota į PV (265° kampu). Rankos sulenktos ir sunertos ties juosmeniu, kojos ištiestos. Išliko apatinė karsto dalis, medinių lentų fragmentų. *Kapas 3* fiksuotas suardytas. Griaučių būklė prasta. Trūksta apatinių galūnių, rankų ir dubens kaulų, kaulai suskaldyti. Išlikę pavieniai šonkauliai, stuburo kaulai ir kaukolė. Perkasoje dugnas pasiektas 1–1,6 m gylyje.

Perkasa 2 yra 14 m į ŠV nuo sklypo P ribos ir 2 m į ŠR nuo kapinių ribos. Ji yra 10 m² dydžio, tirta iki 1,19–2,22 m gylio. Po velėna 8–50 cm gylyje fiksuotas pilkas dirvožemis su smėliu bei XIX a. pabaigos – XX a. pradžios keraminių indų fragmentais.

Perkasa 3 yra 54 m² dydžio, ji tirta iki 0,62–2,23 m gylio. Perkasa yra 49 m į ŠR nuo Viešpaties Prisikėlimo stačiatikių medinės cerkvės, ties sklypo ŠV ir PR kampu. Po velėna iki 30 cm gylio fiksuotas tamsiai juodas dirvožemis, po kuriuo sekė 0,65–1,05 m storio tamsiai pilkos žemės su plytų griuvenomis ir smėlio intarpais sluoksnis. Jame rasta XIX a. pabaigos – XX a. buitinės keramikos, fajanso šukių, plytų griuvenų. Nuo 45 cm iki 1,47 m gylio užfiksuoti 4 griautiniai palaidojimai ir 3 žmonių kaulų

radimvietės iš suardytų kapų. Kape 7 fiksuoti smulkūs kaulai, jame užfiksuoti 3–5 mėn. amžiaus individo palaikai. Kapuose 4–6, 9 mirusieji laidoti aukštielninki, orientuoti PV–ŠR kryptimi, galvomis į PV. Šalia kapo 4 prie mirusiojo galvos 48 cm gylyje rasti tik gimusių kačiukų palaikai.

Perkasa 4 tirta 9 m į ŠV nuo sklypo PV ir PR kraštinių susikirtimo taško. Perkasos PV kraštinė sutampa su kapinių riba. PV perkasos dalyje po velėna iki 30 cm gylio atidengtas šviesiai pilkos žemės su smėliu sluoksnis. Ties perkasos viduriu nuo 40 cm gylio jis šviesėjo, giliau perėjo į vientisą smėlį. 20 cm gylyje rasta Nikolajaus I 1853 m. 1 kapeika. Ties PV sienele 75–80 cm gylyje rasta puodynė ir glazūruoto dubens dalis. Perkasos viduryje 80 cm gylyje aptikta XIX a. pabaiga datuojama balto fajanso peleninė su Kuznecovo porceliano manufaktūros ženklu. Vidinėje sienelės pusėje išlikęs užrašas: „М. С. КУЗНЕЦОВА“. Vidinėje dalyje, dugno vietoje – ženklas „КАМЕННЫЙ 85“. Indas pagamintas Rygos priemiestyje buvusioje gamykloje. 0,62–1,1 m gylyje perkasoje rasta stiklinių indų: rašalinių, butelių ir buteliukų. 20–80 cm gylyje surinkta XIX–XX a. pradžios keraminių žiestų indų šukių: dugnų, priedugnių, šoninių sienelių su pakraštėliais. Dalis šių šukių – porcelianinių (3 vienetai) ir fajansinių (2 vienetai) indų fragmentai. 30–85 cm gylyje perkasos PV dalyje ir šalia PR kraštinės užfiksuoti dviejų griautinių žmonių kapų kontūrai. Kapas 8 atidengtas 55 cm gylyje, kapas 10 – 1,36 m gylyje, kapas 11 – 1,4 m gylyje (ištyrus išpjovą PV sienelėje). Atskirai verta paminėti *kape 11*, 1,1 m gylyje palaidotą mirusįjį, orientuotą V–R kryptimi (galva į V). Kaukolė pasukta į kairę pusę. Kairė ranka sulenkta ties alkūne ir atmesta į šoną. Dešinė prispausta po dubens kaulais. Dešinė koja ištiesta. Kairė koja sulenkta ties keliu. Karsto liekanų neužfiksuota. Iš palaikų anatominės padėties kape galime daryti prielaidą, kad mirusysis buvo įverstas ar paguldytas į kapo duobę kniūbsčias. Perkasa tirta iki 0,49–2,05 m gylio pasiekiant smėlį (įžemį). Ištirtas 82 m^2 plotas.

Perkasa 5 lygiuota su sklypo PV kraštine, atitinkančia kapinių ribą. Po 5–8 cm velėna iki 15–30 cm gylio atidengtas šviesiai pilkos žemės su smėliu sluoksnis. Perkasos ŠR dalyje iki 20–40 cm gylio fiksuotas tamsus juodžemis su skalda. Nuo 35 cm iki 1,51 m gylio jį keitė pilka žemė. 30–70 cm gylyje rasta XIX–XX a. datuojamų keraminių žiestų indų fragmentų: šoninių sienelių su pakraštėliu šukių, priedugnių ir dugnų dalių (8 vienetai); 50 cm gylyje rastas porceliano pypkės kaklelio fragmentas. 1,5 m gylyje aptiktas kitos pypkės fragmentas – balto porceliano pypkės galvutė. *Kapas 12* atidengtas 1,08 m gylyje. Mirusysis palaidotas aukštielninkas, orientuotas V–R kryptimi, galva orientuota į V, be įkapių. Kapas 13 fiksuotas ties perkasos ŠV riba, išpjovoje į Š – 55 cm gylyje. Šalia kapo 13, palei ŠV sienelę, 65 cm gylyje, rasta suardytų žmonių kapų kaulų radimvietė. Perkasa iškasta iki 0,79–1,74 m gylio. Ištirtas 37,6 m^2 plotas.

Perkasa 6 tirta 55 m į ŠR nuo Viešpaties Prisikėlimo stačiatikių medinės cerkvės, 4,5 m į ŠV nuo sklypo PV ribos, tarp 1, 3 ir 4 perkasų. Perkasoje 6 atidengtas 2,3x1,4 m dydžio, 1,6 m aukščio mūrinis stačiakampio formos rūsys su 1,2x1 m dydžio prieangiu ir laiptais. Rūsio sienos mūrytos iš raudonų plytų, grindys medinių lentų. Rūsio mūras datuojamas XX a. II puse. Palei perkasos ŠR ribą atidengti pamatų akmenys. Pamatai orientuoti į ŠV–PR. Lauko akmenys sudėti vienas šalia kito, nesurišti. Didieji akmenys 65x50x55, 45x33x30, 40x35x22 cm dydžio. Pamatai 60 cm pločio, įgilinti iki 75 cm. Perkasoje fiksuotas 65 cm storio XIX a. pabaigos – XX a. pradžios kultū-

4 pav. Perkasoje 7 atidengti pastato akmeniniai pamatai iš PR. D. Petrulio nuotr.

Fig. 4. The stone foundation from a building unearthed in Trench 7, as seen from the SE.

rinis sluoksnis. 0,6–1,25 m gylyje rasta XIX–XX a. pradžiai būdingų radinių (6 vienetai): stiklinė rašalinė, žiedas, saga, plomba ir 2 monetos. Perkasa tirta iki 1,56 m gylio. Ištirtas 58,3 m^2 plotas.

Perkasa 7 yra 14 m į ŠV nuo sklypo P ribos ir 4 m į ŠR nuo kapinių ribos. Po velėnos sluoksniu iki 25 cm gylio atidengtas pilkos žemės su juodžemiu sluoksnis. Paviršiuje fiksuoti palaidi akmenys, plytų griuvenos, perkastas sluoksnis. Nuo 55 cm gylio ėmė ryškėti šviesiai geltonas smėlis, kastas 0,75–1,55 m gylyje. Smėlio sluoksnyje 1,2 m gylyje rastas Gustavo II Adolfo Vazos XVII a. Rygos šilingas. Moneta į šį sluoksnį galėjo patekti ir vėliau, žemės judinimo darbų metu, nes rasta šalia vėlyvesnio laikotarpio radinių (XX a. statybinių atliekų). ŠR perkasos dalyje tamsiai pilkų žemių su statybinėmis griuvenomis sluoksniai po truputį buvo atidengti iki 2,25 m gylio. Perkasos ŠR dalyje 1,42–1,6 m gylyje fiksuoti 4 didesni (42x32x20, 40x32x28, 36x29x21, 28x20x15 cm) ir 2 mažesni (15x12x10, 16x12x10 cm) akmenys. Pamatų akmenys, esantys į P nuo perkasos ŠV ribos, išdėstyti 2 m ilgio ruože vienas šalia kito, o didžiausias akmuo užfiksuotas 3 m nuo ŠV perkasos ribos 1,45 m gylyje (H_{abs} 60,55 m). Akmenys suglausti, be rišamosios medžiagos. Užfiksuotos 2 linijos akmenų 3,5 m atstumu viena nuo kitos (4 pav.). Galima daryti prielaidą, kad šie akmenys yra nuo buvusio pastato pamato. Pamatai orientuoti ŠV–PR kryptimis. Pagal šiuos požymius ir kultūriniame sluoksnyje išlikusius radinius, akmeninius pamatus galima datuoti XIX a. II–III ketvirčiais. Perkasos PR dalyje nuo 90 cm iki 2,05 m gylio daugiausia rasta žiestų keraminių glazūruotų ir neglazūruotų indų ir jų fragmentų, 20 šukių. Rasta stiklinių butelių, fajansinių indų šukių. 90 cm gylyje rastas sidabrinis juostinis žiedas, 1,6 m gylyje – pašto plomba su įspausta 1895 m. data. 1,15–1,5 m gylyje aptiktos dar 6 monetos: 5 sidabrinės Nikolajaus I 1838 m. kapeikos, Nikolajaus I 1841 m. ½ kapeika, Nikolajaus I 183(?) 1 kapeika, Aleksandro II 1865 m. 5 kapeikos, Nikolajaus II 1878 m. 2 kapeikos ir Nikolajaus II 1898 m. 1 kapeika. ŠR dalyje nuo 80 cm iki 2,25 m gylio daugiausia aptikta žiestų keraminių glazūruotų ir neglazūruotų indų ir jų fragmentų, iš viso 42 vienetai. 1,1–1,6 m gylyje rasti 3 variniai juostiniai žiedai. Palei

perkasos ŠR kraštinę 0,70–1,5 m gylyje rastos 5 monetos: Aleksandro II 1858 m. 1 ir 2 kapeikos, Nikolajaus II 1874 m. 2 kapeikos, Nikolajaus II 1876 m. 3 kapeikos ir 1936 m. 5 centai. Perkasoje 7 fiksuotas 1,45 m storio intensyvus kultūrinis sluoksnis pagal radinius datuojamas XIX a. II ketvirčiu – XX a. 4 dešimtmečiu. Perkasa tirta iki 2,28 m gylio. Ištirtas 65,5 m^2 plotas.

Perkasa 8 yra 19 m į ŠV nuo sklypo P ribos ir 4 m į ŠR nuo kapinių ribos. Po velėnos sluoksniu PV perkasos dalyje iki 30–65 cm gylio atidengta pilka žemė su juodžemiu. Perkasos ŠR kampe 15–25 cm gylyje atidengti pamatų akmenys. Padriki pamatiniai lauko akmenys fiksuoti ties PR perkasos dalimi. Du didesni akmenys (70x55x50, 65x50x49 cm) atidengti šalia PR sienelės, 0,94–1,3 m gylyje, kiti 2 akmenys – (57x42x40, 55x40x38 cm) palei PR ir ŠR sienelių kampą. Šie akmenys jungiasi į vientisą eilę, kurios pradžia užfiksuota perkasoje 7, o pabaiga – perkasoje 8. Pagal šiuos požymius ir kultūriniame sluoksnyje išlikusius radinius, akmeninius pamatus (fragmentai), pamatus galima datuoti XIX a. II–III ketvirčiais. 0,99–1,4 m gylyje rastos 4 akmeninės XIX a. girnapusės, kurios poromis buvo sudėtos viena ant kitos. Ties perkasos viduriu 1,3 m gylyje aptikta keraminė profiliuota ir ornamentuota pypkė. Pagal tipologinius bruožus pypkę galima datuoti XIX a. II ketvirčiu – XIX a. viduriu. Pilkos žemės su griuvenomis sluoksnyje nuo 68 cm iki 2,2 m gylio aptikta įvairių radinių. Daugiausia rasta žiestų keraminių glazūruotų ir neglazūruotų indų dalių, stiklinių indų bei jų šukių. 1,52 m gylyje rastas juostinis vario lydinio žiedas. 1,1–1,3 m gylyje – alavo lydinio šaukštas, puošnios vario lydinio rankenos fragmentas, siuvimo antpirštis. 1,3–1,9 m gylyje aptikta monetų: Aleksandro II 1858 m. 1 kapeika ir 1859 m. 2 kapeikos; Nikolajaus II 1872 m. 2 kapeikos, 1897 m. ½ kapeikos, 1901 m. 1 kapeika, ir 1925 m. 10 centų moneta. Perkasoje 8 nustatytas 1,52 m storio intensyvus kultūrinis sluoksnis. Pagal rastus radinius kultūrinis sluoksnis susiformavo nuo XIX a. II ketvirčio iki XX a. 4 dešimtmečio. Perkasa tirta iki 3,24 m gylio. Ištirtas 83,2 m^2 plotas.

Perkasa 9 yra 72 m į ŠV nuo Viešpaties Prisikėlimo stačiatikių medinės cerkvės, 25 m į PR nuo sklypo PV ir PR kampo. Ji tirta tarp perkasų 5 ir 11. Po 5–8 cm storio velėna iki 42–65 cm gylio fiksuotas perkastų žemių su pilkšvo dirvožemio ir juodžemio intarpais sluoksnis. Jame rasta keraminių indų šukių, pašto plomba, įvairių buitinių šiukšlių ir statybinių atliekų, pavienių gyvulių kaulų. Palei perkasos ŠV sienelę 0,74–1,2 m gylyje rastos dvi sagos. Perkasoje 9 nustatytas 1 m storio neintensyvus kultūrinis sluoksnis, kuris, sprendžiant pagal radinius, susiformavo XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. 55 cm gylyje užfiksuotas vienas griautinis suardytas kapas 14 ir 1 žmonių kaulų radimvietė iš suardytų kapų. *Kape 14* mirusysis palaidotas aukštielninkas, orientuotas V–R kryptimi, galva į V. Kaukolė nežymiai palenkta į dešinę pusę. Kairė ranka ištiesta, priglausta prie šono. Dešinės rankos pozicija nenustatyta, nes trūko rankos kaulų. Kojos ištiestos, suglaustos. Perkasa tirta iki 2,09 m gylio. Ištirtas 10 m^2 plotas.

Perkasa 10 yra 76 m į ŠV nuo Viešpaties Prisikėlimo stačiatikių medinės cerkvės, šalia lauko tualeto, neužstatytoje sklypo ŠV dalyje, 7,5 m į PV nuo perkasos 12 kraštinės. Po 5–8 cm velėna ŠV dalyje iki 15 cm gylio atidengtas smėlio su betono atliekomis, juodžemio sluoksnis. O PR dalyje fiksuota 10–20 cm storio pilka žemė su juodžemiu. Po šiuo sluoksniu visame perkasos plote nuo 30 iki 80 cm gylio vyravo 50 cm storio smėlio ir pilkžemio su įvairiomis statybinėmis griuvenomis gruntas, suformuo-

5 pav. Panevėžio stačiatikių senųjų kapinių radiniai: 1 – medalikėlis (kapas 28); 2–5 – kryželiai stačiais kampais (kapai 19, 20, 25 30); 6 – saga (kapas 24). D. Petrulio nuotr.

Fig. 5. Finds from the Panevėžys Orthodox Cemetery: 1 – a medallion (Burial 28); 2–5 – crosses with square ends (Burials 19, 20, 25 30); 6 – a button (Burial 24).

6 pav. Kapas 38 perkasoje 12 iš ŠR. D. Petrulio nuotr.

Fig. 6. Burial 38 in Trench 12, as seen from the NE.

tas XX a. Griautinis suardytas kapas 5 atidengtas 55 cm gylyje. Perkasa tirta iki 1,42 m gylio. Ištirtas 11 m^2 plotas.

Perkasa 11 yra 74 m į ŠV nuo Viešpaties Prisikėlimo stačiatikių medinės cerkvės, 27 m į ŠV nuo sklypo PV ir PR kampo, 20 m į R nuo sklypo ŠV ribos. Perkasa ištirta buvusio medinio gyvenamojo namo vietoje, jos paviršiuje iki 20–70 cm gylio vyravo pilka žemė. Šiame sluoksnyje rasta XIX–XX a. 3 ketvirčiu datuojamų radinių: keraminių šukių, monetų. Visame perkasos plote atidengti kapų 15–34 kontūrai (0,4–1,35 m gylyje). Kapuose mirusieji laidoti tankiai, perkasoje rasta 20 kapų ir viena žmogaus kaulų radimvietė iš suardytų kapų. Mirusieji laidoti trimis horizontais 0,4–1,35 m gylyje. Jie (16–21, 24–34) orientuoti ŠR–PV kryptimis, galvomis į PV, aukštielninki. Tik kapuose 15, 22 ir 23 mirusieji orientuoti R–V kryptimi, galvomis į V. Dalyje griautinių kapų rasta stačiatikiams būdingų įkapių: 4 kryželiai, kabinami ant kaklo (kapai 19, 20, 25 30), 1 medalikėlis kaklo srityje (kapas 28) ir drabužių aprangos detalė dubens srityje – saga (24 kapas) (5 pav.). Remiantis rastomis religinio pobūdžio įkapėmis ir dirbiniais, galima teigti, kad tirtų kapinių dalyje buvo laidojama XVIII pabaigoje – XIX a. Perkasoje įžemis – šviesiai gelsvas smėlis – fiksuotas 0,74–1,58 m gylyje. Ištirtas 100,85 m^2 plotas.

Perkasa 12 yra 33 m į ŠV nuo sklypo PV ir PR kampo, 12 m į R nuo sklypo ŠV ribos. Detalieji tyrimai perkasoje 12 atlikti po žvalgymų, kurių metu žemės buvo nukastos iki 70 cm gylio. 15–45 cm gylyje rasta XX a. II pusės keraminių indų šukių, stiklo duženų, plastiko atliekų. 0,4–1,1 m gylyje fiksuotas smėlio ir šviesiai pilkos žemės sluoksnis. Visame perkasos plote kapų kontūrai užfiksuoti nuo 85 cm iki 1,64 m gylio. Mirusieji kapuose (36–40) orientuoti ŠR–PV kryptimis, galvomis į PV, aukštiel-

ninki. Tik kape 35 mirusysis orientuotas R–V kryptimi, galva į V. Iš viso rasti 6 griautiniai kapai (6, 7 pav.), pagal radinius datuoti XVIII a. pabaiga – XIX a. Perkasa tirta iki 1,9 m gylio. Ištirtas 40 m^2 plotas.

Perkasomis tirtoje vietovėje iš viso atidengta 40 kapų: 30 vyrų, 3 moterų, 3 paauglių, 1 vaiko, 2 naujagimių, 1 nenustatytos lyties ir amžiaus individo. Remiantis antropologinių tyrimų duomenimis, perkastuose sluoksniuose surinkti pavieniai žmonių kaulai priskirtini 6 individams. Kapai fiksuoti 4–10 m nuo ŠV ir ŠR kapinių ribos. Perkasose 1, 3, 4 PV sklypo dalyje, 1–7 m atstumu nuo kapinių ribos, kapų mažiau. Dauguma mirusiųjų laidoti karstuose, guldyti ant nugaros, ištiestomis kojomis. Ne

7 pav. Perkasoje 12 atidengti kapai iš ŠV. D. Petrulio nuotr.

Fig. 7. Burials unearthed in Trench 12, as seen from the NW.

8 pav. Radiniai iš perkasų 5–9: 1 – keraminė profiliuota XIX a. II ketvirčio pypkė; 2–3 – porcelianinių pypkių fragmentai (XIX a. II pusė); 4 – varinė saga, 5–6 – pašto plombos (XX a. pradžia); 7 – spyna (XIX a.); 8–17 – varinės drabužių sagos (XIX–XX a. pradžia); 18 – Gustavo II Adolfo Vazos (1611–1632 m.) šilingas; 19–25 – įvairių nominalų kapeikos (XIX a.). D. Petrulio nuotr.

Fig. 8. Finds from Trenches 5–9: 1 – a sculpted ceramic pipe from the second quarter of the 19th century; 2–3 – porcelain pipe fragments (second half of the 19th century); 4 – a copper button, 5–6 – postal seals (early 20th century); 7 – a lock (19th century); 8–17 – copper clothing buttons (19th–early 20th century); 18 – a Gustavus Adolphus Vasa (1611–1632) shilling; 19–25 – kopecks of various denominations (19th century).

visais atvejais nustatyta rankų padėtis. Kape 11 nustatyta, kad mirusysis buvo įverstas ar paguldytas į kapo duobę kniūbsčias. Dažniausiai rankos padėtos aukščiau dubens, ties juosmeniu ir krūtinės srityje. Dauguma atvejų laikytasi PV–ŠR (245, 249, 255°) arba V–R (260, 265, 270°) krypties, mirusiojo galvą orientuojant PV ir V kryptimis, išskyrus kapus 1, 3. Juose mirusiųjų galvos orientuotos ŠR kryptimi. Dalis mirusiųjų palaidoti vienas ant kito, fiksuoti užlaidojimai (kapai 31, 38). Didelė dalis kapų (3–5, 8, 10, 12–16, 19, 21, 40) buvo suardyti ir pažeisti anksčiau vykdant žemės judinimo darbus (statant pastatus, vykdant žemės ūkio paskirties darbus). Archeologinių tyrimų metu iš viso rasti 298 radiniai (8 pav.). Ištirtas plotas apima Panevėžio miesto stačiatikių senųjų kapinių ŠR dalį. Tai XX a. I pusėje užstatyta kapinių dalis, kurios vietoje buvo suformuoti gyvenamieji sklypai, statyti namai. Perkasose 1, 3–5, 9–12 aptikus žmonių kapų, patikslinta Panevėžio miesto stačiatikių senųjų kapinių ŠR riba. Nustatyta, kad kapinių teritorijos ŠR riba baigiasi 10 m nuo ŠR kapinių ribos (tvoros), o ŠV – 4 m į ŠV nuo kapinių tvoros.

Be detaliųjų ir žvalgomųjų archeologinių tyrimų, teritorijoje vyko archeologiniai žvalgymai, ištirtas dar 1045 m^2 dydžio plotas. Žemės nukastos iki 40–70 cm projektinio gylio. Žvalgymų metu nustatytas vėlyvas 15–70 cm storio XX–XXI a. pradžioje susiformavęs kultūrinis sluoksnis su to laikotarpio radiniais.

The Cemetery of the Panevėžys Orthodox Church of the Resurrection

In 2018, a field survey, evaluation, and excavation were conducted in a total of 1495 m^2 on the plot at Klaipėdos St. 11 A, B in the NE part of the Panevėžys Orthodox Cemetery (Figs. 1–2). In all 12 trenches with extensions (568.65 m^2) were excavated (Fig. 3) and 1045 m^2 were surveyed. A total of 40 burials: 30 male, 3 female, 3 adolescent, 1 child, 2 newborn, and 1 individual of undetermined sex and age (Figs. 6–7); stone foundations (Fig. 4) and 298 individual finds (Figs. 5, 8) were discovered in the investigated area. 17th–20th-century coins (34); rings (6); postal seals (6); copper buttons (14); ceramic vessel (6) and ceramic sherds (160), stove tile fragments (3), a pipe and pipe fragments (3), a spur, household items (spoons, thimbles, combs, a lock, a whetstone, and pliers), a fitting, a belt buckle, glass vessels (34), millstone (4), and wild and domestic animal bones were collected in the layers. The investigated area included the NE part of the Panevėžys Orthodox Cemetery. Based on the discovered religious grave goods, it is possible to state that burials were made in the investigated part of the cemetery during the 18th–late 19th centuries.

Justinas Račas

Zapyškio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios ir aplinkinės teritorijos tyrimai 2017–2018 m.

2017–2018 m. vykdant Zapyškio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios (UK 972) teritorijos tvarkymo ir pritaikymo visuomenės pažinimui projektą, atlikti archeologiniai tyrimai. 1990 m. S. Berulis apie 210 m į R nuo senosios Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios ištyrė 55 m^2 plotą, aptiko XVII a. datuojamą kultūrinį sluoksnį ir pastatus (*ATL 1990 ir 1991 metais*, 1992, t. II, p. 11–14). 2000 m. L. Kvizikevičius bažnyčios aplinkoje